

Redes gehouden b.g.v. de 11e Dies Natalis van de Rijksuniversiteit Limburg, 9 januari 1987

Citation for published version (APA):

Bonke, F. I. M., & Flinterman, C. (1987). *Redes gehouden b.g.v. de 11e Dies Natalis van de Rijksuniversiteit Limburg, 9 januari 1987: Rede gehouden door Prof. Dr. F.I.M. Bonke en Prof. mr. C. Flinterman*. (1 ed.) Universiteit Maastricht.

Document status and date:

Published: 09/01/1987

Document Version:

Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

- A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
- The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
- The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

[Link to publication](#)

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Redes gehouden b.g.v. de 11e Dies Natalis
van de Rijksuniversiteit Limburg
9 januari 1987.

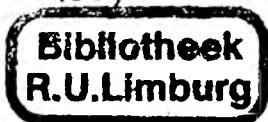
Rijksuniversiteit Limburg

MC
VAA
227

MC
VAA
227

Rede gehouden door Prof. Dr. F.I.M. Bonke,
Rector Magnificus van de Rijksuniversiteit Limburg,
b.g.v. de 11e Dies Natalis van de RL.
9 januari 1987.

46875220

987-0-20.915

Geachte aanwezigen,

Bij de gelegenheid van het tweede lustrum van de Rijksuniversiteit Limburg, nu een jaar geleden, kon ik melding maken van al datgene dat we in de relatief korte periode van 10 jaar hadden bereikt en ook een aantal optimistische geluiden laten horen over de nabije toekomst.

Vandaag, bij de elfde verjaardag van onze instelling, lijkt het mij nuttig tot U te spreken over een aantal vermoedelijke ontwikkelingen van het hoger onderwijs in de komende 10 à 15 jaar; enerzijds de opvattingen daarover van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, anderzijds de wijze waarop de Rijksuniversiteit Limburg met die vermeende ontwikkelingen zal kunnen omgaan.

In het afgelopen jaar is er buitengewoon veel gebeurd; zowel intern als extern is een groot aantal betekenisvolle signalen afgegeven dat onze instelling dwingt in de komende jaren enkele niet eenvoudige keuzes te maken.

Laat ik met de interne signalen beginnen. Nu, ruim een half jaar, is binnen onze instelling de z.g. werkgroep 6000 actief. Deze werkgroep die de strategie van de uitbouw van onze universiteit uitzet, heeft in eerste instantie kansen en belemmeringen van de verdere-selectieve-groei van de Rijksuniversiteit Limburg in kaart gebracht. Het is duidelijk dat er voor onze universiteit veel kansen zijn, maar er liggen ook enkele rotsblokken op de weg.

Extern is vanzelfsprekend het belangrijkste signaal afgegeven door de Minister van Onderwijs en Wetenschappen in zijn nota: "Selectieve Krimp en Groei", die bezuinigingen op het Wetenschappelijk Onderwijs tot een omvang van 130 miljoen inhoudt.

Weliswaar is onze instelling thans niet of nauwelijks getroffen maar in de komende jaren waarin bijna alle universiteiten belangrijk moeten inleveren en krimpen moet de Rijksuniversiteit Limburg nog aanzienlijk groeien.

Een belangrijk uitgangspunt uit de beleidsvoornemens "Selectieve Krimp en Groei" wil ik speciale aandacht geven. Het betreft de, voor het hoger onderwijs als geheel, maar voor de Rijksuniversiteit Limburg en de in de regio gevestigde H.B.O. instellingen in het bijzonder, belangrijke vraag: hoe groot moet het aantal hoger opgeleiden - dus mensen met een HBO-diploma of een WO-diploma - in de komende 10 à 15 jaar zijn? Alvorens hier verder op in te gaan schets ik U in het kort de ontwikkeling van het hoger onderwijs zoals die in het recente verleden heeft plaatsgevonden.

De versterkte industrialisatie, de stijging van de welvaart en de toeneming van de dienstverlenende sector, hebben de behoefte aan hoger onderwijs na 1945 sterk doen toenemen. Als gevolg daarvan zijn nieuwe universiteiten gesticht en werden universiteiten uitgebreid met nieuwe faculteiten en studierichtingen. Deze spectaculaire expansie van het hoger onderwijs kwam ondermeer tot uitdrukking in de groei van het aantal studenten.

Tot 1975 bleven de budgetten van het WO stijgen met de aantallen studenten. Na 1975 vond een stabilisering en later een belangrijke daling van de beschikbaar gestelde middelen plaats. Door de daling van de middelen met 1 miljard sinds 1978 is er binnen de universiteiten ingrijpend gereorganiseerd. De kosten per student zijn in die periode 40% gedaald.

Een aantal maatschappelijke ontwikkelingen noopt echter tot een nog verdergaande reorganisatie van het hoger onderwijs. Er deed zich in alle industrielanden een versnelde ontwikkeling voor naar een industriële produktiewijze en dienstverlening, waarin de kennisintensivering een grotere rol speelt. Met name voor Nederland, dat relatief weinig grondstoffen heeft maar wel een hoogwaardige industrie en een uitgebreide internationale handel en dienstverlening, is hoger onderwijs en wetenschapsbeoefening van hoog niveau een levensvoorwaarde.

Het aandeel van de hoger opgeleiden in de totale beroepsbevolking bedraagt thans 16 à 17%.

De verwachting is nu, zo blijkt onder meer uit de hiervoor genoemde beleidsvoornemens, dat dit aandeel in 1990 zal liggen tussen 19 en 21% en in het jaar 2000 tussen 22 en 30%; een aanzienlijke toename dus! In dezelfde voornemens wordt dan ook gesteld: "De onderwijscapaciteit in het hoger onderwijs zal, ..., voor veel studierichtingen de komende jaren sterk moeten toenemen om te voorzien in de vraag naar hoger geschoolden. Het zal een grote inspanning vragen van de instellingen voor hoger onderwijs om de grote aantallen jonge studenten en volwassenen die opleidingen aan te bieden".

Gelet op de diversiteit en de omvang van ons Nederlandse systeem van hoger onderwijs lijkt het op het eerste gezicht niet helder waarom in de beleidsvoornemens gesproken wordt van "een grote inspanning"! Al snel wordt evenwel duidelijk dat de overheid een grotere capaciteit in het hoger onderwijs wil realiseren met een budgetbeperking op middellange termijn. En dat is natuurlijk geen gering probleem! Dat eist een verlaging van de integrale

kosten per afgestudeerde en derhalve het verhogen van doelmatigheid en daarmee samenhangende maatregelen. De overheid denkt hierbij voor het WO aan concentratie in een aantal disciplines. Deze moeten worden gekozen, rekening houdend met de kosten en met het arbeidsmarktperspectief voor de afgestudeerden. De overheid ziet zich wat kosten en arbeidsmarktperspectief geplaagd voor het dilemma dat studierichtingen met goede arbeidsmarktperspectieven waarvoor grote belangstelling bestaat, vooral te vinden zijn in de duurdere beta en technische clusters; opleidingen voor beroepen (met name in de kwartaire sector) waar grote werkloosheid heerst of waarvoor de belangstelling tanende is, behoren daarentegen grotendeels tot het goedkopere alpha en gamma cluster.

Voor het eerst binnen het Nederlandse onderwijsbestel hanteert de Minister van Onderwijs en Wetenschappen hier expliciet - impliciet gebeurde dit al via instroombeperking - het arbeidsmarktperspectief voor afgestudeerden. Daar valt natuurlijk het een en ander op af te dingen.

In de eerste plaats: Over de ontwikkeling van de arbeidsmarkt zijn slechts zeer globale uitspraken te doen. Daarbij komt dat de veranderlijkheid van de vraag vanuit het arbeidsbestel naar afgestudeerden, effectieve sturing van instroom en uitstroom, ten behoeve van afstemming op deze vraag niet goed mogelijk maakt.

Veel belangrijker acht ik echter iets anders, namelijk: op welke wijze verhoudt zich de hiervoor genoemde vraag naar hoger opgeleiden tot het aanbod ervan; tegenover de verwachte toename van de vraag naar hoger opgeleiden zal een eveneens toenemend aanbod van hoger opgeleiden dienen te staan. Anders gezegd, waar haalt Nederland 30% van zijn beroepsbevolking die hoger opgeleid is vandaan?

De feiten zijn aldus: Over 20 jaar zullen er in Nederland circa 30% minder 20- tot 24-jarige jongeren zijn. Te verwachten is dat de participatie van vrouwen aan het WO weliswaar zal toenemen, maar dat zal toch niet kunnen voorkomen dat vanaf 1990 een aanzienlijke daling van het aantal afgestudeerden uit het WO zal optreden. Overigens zal het aantal afgestudeerden tot 1989 nog toenemen; dit in verband met de ingevoerde studieverkorting. Daardoor zal op korte termijn nog een overschot van afgestudeerden optreden maar op de middellange en lange termijn is er zeker een tekort. Demografisch is er dus eerder een afnemende van het percentage hoger opgeleiden te verwachten dan een toename. Wat moet er dan gebeuren? Hier kan men zich de volgende

drie vragen bij stellen:

1. Welke groeperingen, uit de niet traditionele studentenpopulatie, kunnen worden gestimuleerd om hoger onderwijs te gaan volgen?
2. Hoe zal de student van morgen er uitzien, met andere woorden: hoe gaat het profiel van de toekomstige studentenpopulatie er uitzien, mede gelet op de onderwijsvraag vanuit de (toekomstige) studenten zelf?
3. Wat zijn de consequenties ervan voor de institutionalisering van ons hoger onderwijs, met andere woorden hoe worden instellingen van het hoger onderwijs organisatorisch, bestuurlijk en qua onderwijsaanbod aan de studenten, ingericht?

De eerste twee vragen kan ik tegelijk behandelen.

Men leert nog steeds graag dóór, maar "meer" is nog steeds niet iedereen. De individuele behoefte van mensen om een opleiding op hoger niveau te volgen, groeit nog steeds. De ontwikkeling hiervan staat uiteraard niet los van de maatschappelijke behoefte aan mensen met een hogere opleiding. De samenstelling van de studentenpopulatie is dus aan verandering onderhevig. Met enige vertraging ten opzichte van de ons omringende landen stijgt ook in Nederland het aandeel van vrouwelijke studenten. Wat de sociale herkomst betreft valt een verminderend aandeel van de hogere en een toenemend aandeel van de lagere sociaal-economische bevolkingsgroepen in het hoger onderwijs te constateren. Daarbij dient opgemerkt te worden dat de "hoogste" groepen nu een zeer groot deelnamepercentage bereikt hebben, dat de middencategorieën hun positie de laatste decennia aanmerkelijk verbeterd hebben en dat de "lagere" groepen, ondanks vooruitgang, nog ver achterblijven. Gelijkheid van kansen tot deelname aan het hoger onderwijs ligt voor wat sexe betreft in het nabije verschiets, voor wat sociale herkomst betreft echter nog ver weg.

Een andere ontwikkeling in de samenstelling van de studentenpopulatie vormt het gegeven dat eerstejaars hoe langer hoe ouder worden. Er is steeds vaker sprake van een meerjarige interval tussen het volgen van voortgezet en hoger onderwijs.

Daarnaast valt een toename te constateren van eerstejaarsstudenten met een andere vooropleiding dan het traditionele diploma voortgezet onderwijs. Ook het percentage studenten met een part- of fulltime baan neemt toe. Hiermee samenhangend zien we een toenemend aandeel van part-time en avondstudenten.

Dit zijn slechts enkele aspecten van de verschuiving in het profiel van de student. Het lijkt dat de fulltime student die met een traditioneel eindexamen van het voortgezet onderwijs zonder onderbreking hoger onderwijs volgt, geleidelijk aan een breed scala van buiten deze norm vallende studenten naast zich gaat krijgen.

Over de mate waarin een toeneming van de niet traditionele studentenpopulatie de verwachte daling van de traditionele instroom in het hoger onderwijs kan compenseren en kan voorzien in een toegenomen vraag naar hoger opgeleiden, valt nog weinig met zekerheid te zeggen. Immers, de omvang van de niet traditionele studentenpopulatie op de langere termijn, is moeilijk vooruit te berekenen. Lange termijn prognoses van de arbeidsmarkt zijn doorgaans slechts globaal en indicatief van aard. Daarbij komt de neiging tot wederzijdse aanpassing van vraag naar en aanbod van arbeid.

Ondanks onzekerheden inherent aan toekomstverwachtingen, lijkt de voorstelling gewettigd, dat de verwachte groeiende vraag naar hoger opgeleiden het verschijnsel "hoger onderwijs voor velen" zal stimuleren. Hiermee raakt het elitekarakter van universitaire opleidingen in ieder geval aan erosie onderhevig.

Daarbij komt nog dat aan de vraag naar hoger opgeleiden alleen voldaan kan worden door verlaging van de thans geldende kwaliteitsnormen. De vraag is of zulks wenselijk is? Deze vraag wil ik overigens thans niet beantwoorden; het komt mij voor dat die nogal geladen discussie, waarin vrijwel een ieder meent onderwijs(des)kundig te zijn, langere en grondigere behandeling vereist. Het lijkt mij meer in de rede te liggen om nog kort in te gaan op de consequenties die dit "onderwijs voor velen" heeft voor de organisatie of institutionalisering van onze instellingen van hoger onderwijs.

De voorzitter van het College van Bestuur van de Katholieke Universiteit Nijmegen is een aantal jaren geleden gekomen tot een classificatie van instellingen van hoger onderwijs die wellicht als uitgangspunt kan dienen. Hij onderscheidde:

1. De moderne universiteit: Een fusie van één of enkele instellingen van wetenschappelijk onderwijs met meerdere instellingen van hoger beroeps-onderwijs.
2. De klassieke universiteit: Een instelling die veel overeenkomsten vertoont met de huidige universiteit, met dien verstande dat het zwaartepunt ligt

- bij de wetenschappelijke opleiding.
3. De Hogescholen: Een fusie van bestaande instellingen van het hoger beroepsonderwijs, primair georganiseerd op basis van beroepssectoren.
  4. De bijzondere instituten: Als voorbeeld kunnen genoemd worden: de kerkelijke ambtsopleiding, maar wellicht ook conservatoria en kunst-academies.

Een divers systeem van hoger onderwijs zou aldus ontstaan. Ik kom evenwel tot een indeling die er wat anders uitziet:

Ten eerste de hoger onderwijs - mammoetinstellingen, een fusie van het hoger beroepsonderwijs met de wo-instellingen die een zeer breed onderwijsaanbod hebben waarbinnen verder verschillende onderwijssystemen worden gehanteerd.

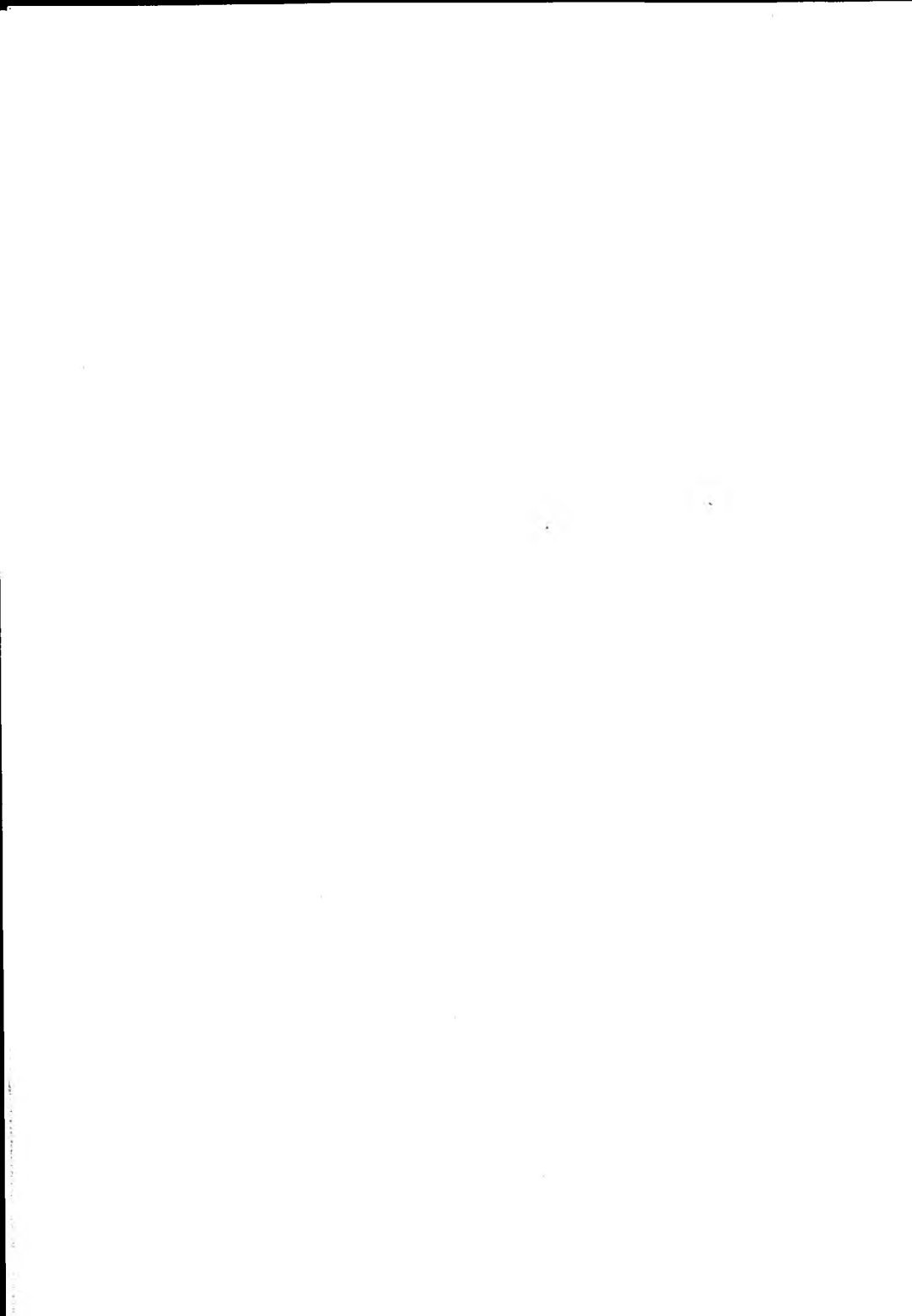
Als tweede mogelijkheid noem ik een scala van kleine gespecialiseerde, op excellentie gerichte, onderwijs- en onderzoeksinstituten.

Dit zijn evenwel extremen: als ik met name let op de soort instellingen van hoger onderwijs in onze regio en de al in gang gezette ontwikkelingen verwacht ik dat een combinatie van beide zal ontstaan. Namelijk een 'graduate school' Zuid-Limburg waarin een aantal H.B.O.-instellingen en universiteit (-en) zullen opgaan, met daaraan gekoppeld een tweetal soorten hoogwaardige onderzoeksinstituten.

In de eerste plaats een aantal instituten die toepassingsgericht onderzoek verrichten; aanzetten zien we reeds bij het LIBER van de faculteit der Economische Wetenschappen, het Instituut voor Geneesmiddelen, Veiligheid en Gedrag en wellicht ook het nog op te starten RIKS (Research Instituut voor Kennissystemen). Daarnaast instituten waarbinnen excellent fundamenteel onderzoek wordt gedaan: ik denk hierbij aan het op te richten Instituut van Hart- en Vaatziekten en misschien in de toekomst te realiseren Instituut voor Voeding. Deze ontwikkelingen zullen zich maar mijn verwachting doorzetten.

Tot slot wil ik, gelet op de ontwikkelingen die ik hiervoor heb geschetst, het een en ander bepleiten. Ik denk dat we ons niet moeten richten op een evorming hoger onderwijs of anders gezegd op één, zeer specifieke, organisatorische en institutionele vorm. Ik denk dat we de moed moeten hebben te experimenteren. Een experiment kan wel eens andere resultaten opleveren dan we verwachten, maar het is zoals in de wetenschap: ook een niet gelukt experiment kan een belangrijk resultaat opleveren. Verder bepleit ik, dat

hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs als **gelijkwaardige** partners met elkaar samenwerken. Dit is een essentiële voorwaarde om **samen** op weg te gaan. Voor ons moet verder gelden dat samenwerking vooral "samen werken" is; onze instelling heeft de mouwen al opgestroopt! U allen, die hoog opleidt, doet U mee?

Recht zonder Grenzen

Rede gehouden door professor mr. C. Flinterman
ter gelegenheid van de 11e dies natalis van de
Rijksuniversiteit Limburg
9 januari 1987.

Recht zonder grenzen. Zo luidt het thema van mijn rede ter gelegenheid van de 11e verjaardag van onze universiteit. Een merkwaardig thema, zo zult U wellicht hebben gedacht. Want is niet juist een belangrijk kenmerk van het recht, dat het grenzen stelt aan de activiteiten van burgers, ondernemingen, overheden en ga zo maar door.

Ik zal dat niet ontkennen. Op bijzondere wijze werd ik daaraan herinnerd tijdens een missie die ik in opdracht van de Internationale Commissie van Juristen in 1984 naar Ghana in West-Afrika ondernam. Mijn opdracht was om in een tijdsbestek van twee weken de mensenrechten-situatie in dat land te onderzoeken en daarover een rapport uit te brengen.¹⁾ Tijdens deze missie had ik ook een gesprek met het staatshoofd van Ghana, de luchtmacht-kapitein Jerry Rawlings. Ruim drie uur moest ik wachten voor ik tot hem werd toegelaten. Gedurende die tijd werd ik bij wijze van 'entertainment' in het oude slavenfort, waarin de presidentiële kantoren zijn gevestigd, getraceerd op een videofilm onder de titel *Savage Man, Savage Beast, De Wrede Mens, Het Wrede Beest*. De film was een aaneenschakeling van wrede heden die dieren en mensen ten opzichte van elkaar begaan. De film eindigde met een close-up opname van een slachtpartij door een guerilla-groepering; een jonge man werd als "apotheose" voor het oog van de camera onthoofd. De eerste vraag die het staatshoofd mij stelde was: Wat vond U van de film. Wat kon ik anders zeggen dan dat dieren slechts bij instinct handelen, maar dat mensen in staat zijn zich zelf grenzen te stellen, grenzen die wat dit betreft hun uitdrukking hebben gevonden in universeel aanvaarde normen met betrekking tot de rechten van de mens.

Zonder het recht in deze fundamentele betekenis zou het menselijk leven tot een jungle worden, waarin de zwakken voortdurend het onderspit zouden delfen.

- 1) Van 1974-1976 verbleef ik in Ghana als visiting lecturer in law aan de University of Ghana Faculty of Law. Het rapport over mijn missie is in 1985 onder de titel *Human Rights in Ghana* gepubliceerd door het Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten te Utrecht.

Met mijn thema Recht zonder grenzen heb ik evenwel een ander doel voor ogen, te weten de verhoudingen tussen de verschillende deeldisciplines binnen het terrein van de rechtsgeleerdheid aan de ene kant en de verhoudingen tussen de rechtsgeleerdheid en andere wetenschappelijke disciplines aan de andere kant. Zoals ten aanzien van vrijwel alle andere wetenschapsgebieden is gebeurd, is in steeds versnelde mate ook het terrein der rechtsgeleerdheid gefragmenteerd geraakt. Specialismen ontwikkelden zich. De scheidslijnen tussen de traditioneel bestaande verschillende deelgebieden van het recht werden daarmee tot scheidsmuren, die slechts een enkeling wist te overstijgen. Daarnaast breidde het recht zich door de toenemende overheidsbemoediging met de samenleving steeds verder uit. Nieuwe specialismen ontwikkelden zich daardoor, zoals het milieurecht en het sociaal verzekeringsrecht. Tenslotte werd door een toenemende zeer brede internationale samenwerking, zowel mondiaal als binnen Europa, het internationale en Europese recht steeds belangrijker.

Binnen de bestaande juridische opleidingen had dit tot gevolg dat het aan studenten aangeboden kennispakket voortdurend breder werd. Elke specialist wilde zijn delicatessen deel van dat pakket laten uitmaken. Aan de onderlinge samenhang van het pakket werd minder aandacht besteed. Ook kwam de meta-juridische dimensie van het recht, dat is de verzamelterm voor zulke disciplines als rechtsgeschiedenis, rechtsfilosofie en rechts-sociologie, in het gedrang.

Het gefragmenteerde karakter van het studiepakket van jonge afgestudeerde juristen strookte evenwel steeds minder met de verlangens die in het brede veld waarin juristen in de praktijk werkzaam zijn, werden gekoesterd en steeds luider naar voren werden gebracht. De in de rechtswetenschap opgeworpen scheidsmuren tussen de verschillende deelgebieden van het recht worden, dankzij de maatschappelijke ontwikkelingen, in de praktijk steeds minder ontzien. De praktijk heeft behoefte aan juristen die naast een behoorlijke kennis van het recht ook een grote mate van vaardigheid in het oplossen van problemen met zeer verschillende juridische aspecten in huis hebben. De praktijk wenst juristen die zich op een gemakkelijke wijze kunnen inwerken in nieuwe gebieden en daarover mondeling of schriftelijk relevante en verstandige zaken naar voren kunnen brengen.

Het was in die situatie dat wij hier vijf jaar geleden met een schone lei aan een geheel andere opzet van het juridisch curriculum konden beginnen. Met een

kleine groep personen die inmiddels is uitgebreid tot een wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke staf van ruim honderd personen, kregen wij de unieke kans te proberen het juridische onderwijs in een andere bedding te leggen gericht op hetzelfde einddoel als de andere juridische opleidingen in ons land, te weten het afleveren van goede juristen. Want wat zijn goede juristen? Mensen die weten wat er in de wet staat? Dat is slechts het begin. Het gaat er om dat een jurist in staat is, waar nodig, rechtens relevante en toepasbare oplossingen aan te dragen voor maatschappelijke conflicten en problemen. Wij hebben voor onze opleiding kunnen profiteren van wat elders, meest op incidentele wijze, aan ervaringen met hervormingen in het juridisch onderwijs was opgedaan en van wat onze collega's op medisch en gezondheidswetenschappelijk terrein binnen de Rijksuniversiteit Limburg die enkele jaren eerder op soortgelijke wijze waren begonnen, hadden gepresteerd. Als ergens juristen niet bang zijn voor medici, voor dokters, en naar ik hoop ook omgekeerd, dan is het wel aan onze universiteit.

Het is nu niet mijn bedoeling U hier het nog jonge, maar onstuimige leven van onze faculteit uit de doeken te doen. Een faculteit die inmiddels zo'n duizend studenten telt en die enkele maanden geleden de eerste zestig Limburgse juristen, de eerste Limburgse meesters, afleverde. Ik wil met U slechts stilstaan bij enkele meer naar voren springende aspecten van onze activiteiten, te weten de wijze waarop wij pogen de scheidsmuren tussen de verschillende deel-disciplines van het recht te slechten dan wel minder hoog te maken en de wijze waarop wij de internationale of transnationale dimensie van het recht proberen vorm te geven in ons onderwijs en onderzoek. Tenslotte zal ik, hoe kan het ook anders aan het begin van een nieuw kalenderjaar en van een nieuw levensjaar van onze universiteit, een blik vooruit werpen en U laten zien hoe ook de Faculteit der Rechtsgeleerdheid een rol wil spelen in de verdere uitbouw en profilering van onze universiteit en haar verankering in de Limburgse samenleving.

Vrij verkeer.

Allereerst dan de slechting althans gedeeltelijke afbraak van de scheidsmuren. Binnen onze faculteit staan wij om het in quasi-juridische termen te zeggen een vrij verkeer van specialisten voor. Daarom hebben wij vrijwel al onze stafleden als medewerkers in het recht aangesteld. Wij willen daarmee geenszins pretenderen, zoals ons wel eens door collega's van andere faculteiten werd voorgehouden, dat wij ieder voor zich van alle juridische deelmarkten thuis

zouden zijn. Ieder van ons heeft zijn of haar expertise op een deelgebied van het recht of de meta-juridica, wat tot uitdrukking wordt gebracht door de toevoeging van de woorden "in het bijzonder het privaatrecht, strafrecht, internationaal recht" of anderszins achter de woorden docent in het recht. De brede aanduiding docent in het recht beoogt tot uitdrukking te brengen dat wij van alle medewerkers verwachten dat zij vanuit hun eigen specialisme bereid zijn in onderwijs en onderzoek over de grenzen van hun vakgebied heen te reiken en te kijken.

Deze samenwerking beogen wij op verschillende manieren te realiseren. Allereerst op wellicht enigszins triviale, maar zeer effectieve manier. De specialisten op een bepaald vakgebied zijn niet in elkaars directe omgeving gehuisvest: zo kan een medewerker privaatrecht een kamer hebben naast of zelfs delen met een collega van internationaal recht. Door de groei van de faculteit zijn wij thans gehuisvest in twee gebouwen, de Nieuwenhof en het Oud-Gouvernement en hebben wij in dit opzicht een veer moeten laten. Des te sterker ervaren wij dat huisvesting van de faculteit in één gebouw voor ons essentieel is. Het draagt ertoe bij het opnieuw ontstaan van scheidsmuren te voorkomen.

Belangrijk is evenwel dat wij ons onderwijs en onderzoek grotendeels thematisch hebben opgezet. Beoefenaren van verschillende deeldisciplines in het recht en de meta-juridica werken samen aan de voorbereiding en uitvoering van het onderwijsmateriaal en zetten gezamenlijk onderzoeksprojecten op. Die contacten zijn niet altijd even gemakkelijk en leiden ook niet altijd tot de gewenste schone resultaten. Ons geduld en ons uithoudingsvermogen worden daarbij vaak zwaar op de proef gesteld. Maar zoals ook Rome niet in één dag werd gebouwd, maar wel in één dag zou kunnen worden vernietigd, zo zijn ook wij bereid een lange adem te hebben, omdat wij ervan overtuigd zijn, dat wij ons op een goede, zij het lange weg bevinden.

Transnationalisering van het onderwijs.

Ook op andere wijze pogen wij over de grenzen heen te kijken. Dit maal betreft het de landsgrenzen. Vanaf het balkon waarop Maastricht ligt is Europa, althans West-Europa, goed te zien. In Brussel, Luxemburg en Straatsburg groeit in het kader van de Europese Gemeenschappen en de Raad van Europa langzaam, maar ondanks tegendraadse onderstromingen gestaag een nieuwe Europese rechtsorde. Deze nieuwe rechtsorde doordringt steeds meer alle facetten van onze nationale Nederlandse rechtsorde. Is het niet uniek in de Europese moderne geschiedenis, dat hier niet ver vandaan in de

stad Luxemburg een Hof bestaande uit 12 rechters uit de verschillende lidstaten, bijna zou ik zeggen deelstaten, van de Europese Gemeenschappen, zich buigt over zaken die tot voor kort vielen binnen de soevereine jurisdictie van de desbetreffende lidstaten. Het is om in Michelin-termen te spreken, een omweg waard om in Luxemburg een Frans of Italiaans rechter een Engelse barrister te zien en horen ondervragen. Het is tegelijkertijd een schouwspel van botsende rechtsculturen en het steeds weer ontstaan en bevestigen van een nieuwe Europese rechtsorde en rechtscultuur.

Maar nog verder reikt onze blik. Nederland is een land met vele internationale contacten van commerciële en andere aard. Ook op mondiaal niveau vinden, met name in de Verenigde Naties en haar gespecialiseerde organisaties, velerlei regelgevende en andere activiteiten plaats die direct relevant zijn voor de Nederlandse rechtsorde. Als voorbeelden mag ik uit zeer vele wijzen op het werk van de Verenigde Naties Commissie voor Internationaal Handelsrecht, UNCITRAL, en de uitgebreide regelgeving van de Verenigde Naties op het terrein van de rechten van de mens.

De jurist in zijn vele verschillende en ongelijksoortige functies kan in het huidige tijdsgewricht niet om deze internationale en Europese ontwikkelingen heen. Vroeg of in een enkel geval laat krijgt hij ermee te maken. Het is om die reden, dat wij in ons thematisch onderwijs en in ons project-onderzoek een belangrijk accent leggen op de internationale en Europese dimensies van het desbetreffende thema of project.

Ik veroorloof mij in dit kader nog een opmerking. De verdere ontwikkeling van het Nederlandse recht wordt niet alleen beïnvloed door het Europese en internationale recht. Nederland laat zich in zijn rechtsontwikkeling, terecht, ook inspireren door wat in andere democratische staten aan oplossingen voor bepaalde problemen is gevonden. Zo zijn bijvoorbeeld in het nieuwe Burgerlijk Wetboek duidelijke sporen van de invloed van andere rechtssystemen aanwijsbaar. Daarnaast is ook enige kennis van buitenlandse rechtssystemen van belang voor de jurist die veelvuldig te maken heeft met zaken die de eigen rechtsorde overstijgen, of het nu gaat om de advocaat die een Turkse vrouw adviseert die niet tegen haar zin wenst te worden uitgehuwelijkt of om een bedrijfsjurist die zijn directie moet adviseren over een mogelijke vestiging in bijvoorbeeld Pakistan. In bescheiden mate geven wij daarom in de eerste fase van het curriculum aandacht aan de kennis van buitenlands recht en aan de

rechtsvergelijking. In ons onderzoek nemen deze aspecten een belangrijke plaats in. Meer in het algemeen valt het evenwel niet te ontkennen dat het van groot belang is voor alle juristen om zich in een vreemde taal, met name in een vreemde rechtstaal, goed uit te drukken. Daarom hebben wij in nauwe samenwerking met het Rijksinstituut Hogere beroepsopleiding voor Vertalers te Maastricht en gestimuleerd door het College van Bestuur van onze universiteit een cursus Engels voor juristen totstandgebracht voor onze eerste fase studenten. Deze cursus is nu nog facultatief. Wij hopen in de toekomst soortgelijke cursussen in het Frans en Duits op gang te brengen. Verder bieden wij onze vierdejaars-studenten de mogelijkheid gedurende een periode van zes weken aan een buitenlandse universiteit te studeren. Wij hebben daartoe afspraken gemaakt met de University of Lancaster in Engeland. Deze contacten hebben inmiddels ook geleid tot een hechte samenwerking op onderzoeksgebied. Wij zijn van plan met andere universiteiten binnen West-Europa soortgelijke afspraken te maken.

Daarnaast zullen wij - Deetman volente, als ik dat, wellicht wat ongepast, in deze kerk mag zeggen - in september van dit jaar een tweede fase beroepsopleiding Recht en Linguïstiek op gang brengen. Deze opleiding die wij samen met het al eerder genoemde Rijksinstituut Hogere beroepsopleiding voor Vertalers opzetten, is bedoeld voor juristen die zich verder willen bekwamen in het hanteren van een of meer vreemde rechtstalen, wat een kennis vereist van de desbetreffende buitenlandse rechtssystemen, en voor vertalers die zich willen specialiseren als vertalers op juridisch gebied.

Uitbouw en profilering

Daarmee ben ik ongemerkt gekomen aan mijn derde en laatste thema: de bijdrage van onze faculteit aan de verdere uitbouw en profilering van de Rijksuniversiteit Limburg. Onze universiteit is zowel op weg naar het jaar 2000 als naar 6000 studenten. Onze faculteit zal daartoe het hare bijdragen. Voor het komend jaar staat naast de start van de al genoemde beroepsopleiding Recht en Linguïstiek een andere beroepsopleiding op stapel, te weten die voor de advocatuur. In nauwe samenwerking met de Nederlandse Orde van Advocaten zal in september 1987 een experimentele verplichte beroepsopleiding voor beginnende advocaten in de arrondissementen Roermond en Maastricht van start gaan. Verder neemt de faculteit deel aan interuniversitaire beroeps- en onderzoekersopleidingen op het gebied van de wetgeving en het internationaal recht.

In het komend jaar hoopt onze faculteit ook de banden met haar iets jongere zusje, de Faculteit der Economische Wetenschappen, nauwer aan te halen. Onze beide faculteiten zijn nu de luiers en de ongemakken vandien ontgroeid en kunnen haar eerdere schuchtere pogingen tot vrijage versterken. Veel gebeurt al in het kader van het eerste fase onderwijs: meer kan en moet er gebeuren. Samenwerking op onderzoeksgebied staat voor de deur. Het verder uitdenken en vormgeven van plannen voor een gemeenschappelijke tweede fase zal hoge prioriteit krijgen. De contacten met de faculteiten der medicijnen en gezondheidswetenschappen worden voorlopig op voortreffelijke wijze verzorgd door een voorhoede van juristen in de capaciteitsgroep gezondheidsrecht binnen deze faculteiten; daarnaast zouden ook de contacten met de Juridische Faculteit zelf kunnen worden verdiept en uitgebreid.

Regelmatig prijzen wij ons gelukkig aan de Rijksuniversiteit Limburg te werken. In weinig plaatsen zijn de contacten tussen de stad, de regio, de provincie en de universiteit zo hartelijk en constructief als hier. Ik heb dat ondermeer mogen ervaren in mijn tijd als decaan, toen wij voor onze vierdejaars-studenten in het kader van hun wetenschappelijke, maar praktijkgeoriënteerde opleiding stageplaatsen zochten. De respons was zeer positief. Onze universiteit wordt niet beschouwd als een vreemd element, maar in toenemende mate als een deel van de Limburgse samenleving. Dat schept verplichtingen voor de universiteit en voor de faculteiten. In het kader van het post-academisch onderwijs en in het kader van verschillende reeds op gang zijnde of op gang te brengen onderzoeksprojecten, zoals de projecten inzake de Lokale Politiek in Limburg, de Criminaliteit in de Oostelijke Mijnstreek en het Euregionale Milieu en Ruimtelijke Ordeningsproject proberen wij deze verantwoordelijkheid waar te maken.

Dames en Heren, in het recht gaat het voortdurend om het vinden van de gerechtigheid, om het zich openstellen voor de Zon der Gerechtigheid die over ons schijnt, zoals de lijfspreuk van de Utrechtse universiteit luidt. Tegelijkertijd gaat het ook om de kunst van het gelijk krijgen, het redeneren ter wille van de overwinning van het eigen standpunt. Beide elementen komen aardig tot uitdrukking in de anecdote van een advocaat die een procedure heeft gewonnen. Hij bericht dit op zeer beknopte wijze schriftelijk aan zijn client met de volgende woorden: Het recht heeft gezegevierd. Het antwoord komt per kerende post: Ga onmiddellijk in hoger beroep.²⁾ Het is in deze zin dat wij onze studenten opleiden: het op overtuigende wijze redeneren, zowel schriftelijk als mondeling, ten gunste van het gelijk van degene die men als jurist dient

in het kader van liefde voor en trouw aan het bereiken van gerechtigheid, hier en elders in de wereld. Ook in dat opzicht kent het recht geen grenzen.

Wij staan voor een nieuw jaar. Een jaar waarin onze aandacht allereerst zal moeten uitgaan naar het gewone, het alledaagse, zoals het voeren van een gezond personeelsbeleid opdat alle medewerkers van de universiteit tot hun recht komen en zich optimaal kunnen en willen inzetten, en zoals het flexibel, maar zorgvuldig bewaken en volgen van overeengekomen procedures. Alleen dan kunnen wij ons richten op het meerdere. Mag ik besluiten met een uit de oorspronkelijke universele wetenschapstaal, het Latijn, vrij vertaalde wens: moge onze universiteit leven als nimmer te voren, moge zij groeien tot een hechte academische gemeenschap met tenminste 6000 studenten en, zo voeg ik er aan toe, met voldoende personeel, en moge zij bloeien zowel ter wille van onze stad, onze provincie en ons land als, in alle bescheidenheid, ter wille van de Europese en wereldgemeenschap als geheel.

Ik dank U voor Uw aandacht.

2) Ik heb deze anecdote ontleend aan het Redactioneel van Prof. Mr. J.H. Nieuwenhuis, De stelling van Protagoras, in RM Themis 1986, p. 255.

